

Çıralı: Farklı Bir Yaşam Mümkün*

Tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış, efsanelere konu olmuş Olimpos -Çıralı, Antalya'nın 70 km batısında yer alan, Kemer ilçesine bağlı Ulupınar Köyü'nün kıyıya açılmış bir uzantısıdır. Sahip olduğu doğal zenginliklerle dikkati çeken Çıralı, kuzey, güney ve batıdan Tahtalı Dağı, Yanar Dağı, Omurga Dağı ve Musa Dağı ile kuşatılmıştır. Doğusunda ise Akdeniz uzanır. Çıralı kumsalının güney ucu Olimpos antik kentinin içinden geçen Olimpos Deresi ve Musa Dağı ile sona ermektedir. Kuzeyi ise kayalık bir burun olan Karaburun ile sınırlanmıştır.

Şimdi bir ova olan Çıralı, bir zamanlar Çıralı Körfezi'nin önünün bir kıyı dili ile kapanması sonucunda önce lagün şeklini almış, daha sonra alüvyonlarla dolarak bugünkü hale gelmiştir. Ova ve deniz arasında kalan kumsal güneyde Olimpos Burnu ile kuzeyde Karaburun arasında 3250 m boyunca kesintisiz uzanır. Bu kumsal dünyada nesli tükenmekte olan iribaş deniz kaplumbağalarının (*Caretta caretta*), ülkemizin Akdeniz kıyılarındaki önemli üreme alanlarından biridir.

Çıralı ayrıca, birçok nadir ve endemik bitki ve kuş türüne de ev sahipliği yapar. Kum zambağı (*Panocratium maritimum*), peygamber çiçeği (*Centaurea dichroa*), topuz dikenli (*Echinops onopordum*), sert tüylü emzik otu (*Onosma strigosissimum*), kimera ayı kulağı (*Phlomis chimerae*) gibi nadir bitkiler bu bölgede yetişir. Ayrıca iris, çiğdem, yabancı orkide, anemon, düğün çiçeği ve siklamen de Çıralı'da yetişen bitkilerdendir.

Çıralı sahili fıstık çamlarına (*Pinus pinea*) da ev sahipliği yapar. Ormancılık açısından önem taşıyan kızılçam (*Pinus brutia*), karaçam (*Pinus ngra*), sedir (*Cedrus libani*), ardıç (*Juniperaus*), çınar (*Platanus orientalis*), servi (*Cupressus sempervirens*) ve ceviz (*Juglans*) Çıralı'da yetişir. Florasının bu zenginliği, Çıralı'nın Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD) tarafından belirlenmiş 'Tahtalı Dağı Önemli Bitki Alanı' sınırları içinde alınmasına neden olmuştur.

Çıralı bitkilerinin önemli bir kısmı kumullarda yaşar. Kumullar Dünya üzerinde fiziki dağılımları sınırlı, en nadir yaşam alanlarından. Tuz konsantrasyonu çok yüksek ve bitkiler için gerekli besin maddelerinin çok az olduğu bu doğal alanlarda, hareket eden kumlar ve çok kurak koşullar altında bitki örtüsünün gelişmesi oldukça zordur. Kumullara uyum sağlamış ve bu şekilde diğer alanlarda yaşayan bitkilerden farklılaşmış türler bu ortamlar dışında yaşamaya uyum sağlayamazlar. Bu bitkilerin geleceği kumulların korunmasına bağlıdır.

Köyün kuzeybatısında Yanartaş (Chimera) bulunmaktadır. Yanartaş, Yanar Dere vadisinin güney yamacında, üç ayrı yerde çıkararak yanan doğal gaza yöre halkının verdiği isimdir. Burada dağdan fışkıran doğal gaz ilk çağlarda olduğu gibi kendiliğinden ya da bir kibritle tutuşturulup hiç durmadan yanar.

Tüm bu doğal zenginlikleri ve Olimpos Antik Kenti, Roma Tiyatrosu, Cella Kapısı gibi arkeolojik değerleri nedeniyle Çıralı 1.ve 2.derece Doğal ve Arkeolojik SİT statülerine sahiptir. Çıralı ayrıca, Olimpos- Beydağları Milli Parkı sınırları içerisindedir. Ancak tüm bu koruma statülerine karşın Çıralı birçok Akdeniz beldesi gibi aşırı bir insan kullanımını baskısı altındadır.

Deniz kaplumbağaları

Yaklaşık 95 milyon yıldır dünya üzerinde yaşadığı bilinen deniz kaplumbağaları, akrabaları olan birçok canlı türünün zaman içinde yok olmasına karşın, uzun bir zaman periyodu boyunca doğal şartlara üstün bir ekolojik tolerans göstererek nesillerinin devamını başarı ile sürdürebilmiş ender canlılardandır. Deniz kaplumbağaları göçmen türlerdir ve

yaşamlarının önemli bir bölümünü okyanuslarda ve açık denizlerde de geçirirler. Yuvalamak için kumsallara ihtiyaç duyarlar. Ancak son 40-50 yıldır çevre kirliliği, yuvalama kumsallarının turizm ve ikinci konut amaçlı kullanımı, balıkçılık ile kumsallardan kum alımı gibi faaliyetler sonucunda deniz kaplumbağalarının nesli tehlike altına girmiştir. IUCN (Uluslararası Doğal Hayatı Koruma Birliği) kriterlerine göre iribaş deniz kaplumbağaları (*Caretta caretta*) "Vulnerable" (Zarar Görebilir) statüsündedir.

Çıralı kumsalı iribaş deniz kaplumbağaları için Akdeniz'deki önemli yuvalama kumsallarından biridir. Kumullar Dünya üzerinde fiziki dağılımları sınırlı, en nadir yaşam alanlarından biridir. Bununla birlikte kıyı kumulları, Türkiye kıyılarında çok yaygın olarak görülen yapılaşma, kum çıkarımı, ağaçlandırma ve aşırı otlatma gibi nedenlerle en çok tehdit altında bulunan doğal yaşam alanları arasındadır.

Çıralı'nın kıyı kesimi ve kumsalı 1. derece Doğal SİT statüsüne sahiptir ve aynı zamanda Olimpos-Beydağları Milli Parkı sınırları içerisindedir. Ayrıca T.C. Kıyı Kanunu, Su Sirküleri ve uluslararası anlaşmalar gereğince kumsalda denizkaplumbağaları koruma çalışmaları yapılmaktadır. Tüm bunlara bağlı olarak kumsalda denizkaplumbağalarının yaşamı için çeşitli kurallar uygulanmaktadır. Çıralı'da kumsala motorlu taşıtla girmek, kumsaldan kum ve çakıl almak, duvar örmek, kıyıyı değiştirecek ölçüde kazı yapmak kesinlikle yasaktır.

Çıralı'da Ekolojik Bir Yaşam Modeli

Hem doğal hem de arkeolojik ve kültürel değerlere sahip Çıralı birçok Akdeniz beldesi gibi aşırı insan kullanımı baskısı altındadır. Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD), Çıralı'da kalkınma ve koruma dengesinin daha etkin olarak korumasını sağlamak amacıyla Nisan 1997'de, Avrupa Birliği LIFE 3. Ülkeler Programı tarafından sağlanan finansal destekle, merkezi ve yerel yöneticilerle işbirliği içerisinde kapsamlı bir projeye başlamıştır. Kasım 2000'de tamamlanan "Türkiye'de Kıyı Yönetimi ve Turizm: Çıralı ve Belek Projesi", Çıralı'da organik tarım ve eko - turizm çalışmalarını, çevre koruma ağırlıklı etkinlikleri sürdürebilecek bir kooperatifin de kurulmasına öncülük etmiştir. Sonuç olarak, S.S. Ulupınar Çevre Koruma, Geliştirme ve İşletme Kooperatifi, Çıralı'nın plansız turizme yenik düşmesini engellemek, doğal, kültürel, tarımsal değerlerini korumak amacıyla, 2000 yılında Ulupınar Köyü üreticileri, Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD), Güney Antalya Turizmi Geliştirme ve Alt Yapı İşletme Birliği (GATAB) ve Kemer Kaymakamlığı'nın bir araya gelmesiyle kurulmuştur. 7 üye ile kurulan kooperatifin üye sayısı şu an 53'tür.

Kooperatifin amacı bir yandan ortaklarını ekolojik üretimde bulunmalarını teşvik edip, sürdürülebilir yeni iş alanları açarak köyün ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimini sağlamak; diğer yandan da yapılaşmaya yenik düşmesini engelleyerek halkın sağlıklı bir çevrede yaşamasını sağlamaktır. Bu şekilde Akdeniz'deki benzer alanlar için model oluşturulması hedeflenmektedir.

Ulupınar Kooperatifi, amaçlarına uygun olarak, 2000 yılının sonunda GATAB ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF Türkiye) ile işbirliği içerisinde, UNDP-GEF/SGP'nin desteklediği 3 yıllık "Koruma Altındaki Alanlarda Yaşayan Halk İçin Sürdürülebilir Kalkınma Projesi"ne başlamıştır. Biyolojik çeşitlilik açısından önemli alanların, türlerin ve tarihi değerlerin korunarak yöre halkına ek gelir kaynakları yaratılmasını amaçlayan bu proje ile Çıralı'da organik tarım çalışmaları başlatılmıştır.

2004 yılında Ulupınar Kooperatifi "Çıralı Ulupınar'da Katılımcı Eko-Tarım Ve Eko-Turizm Gelişim Planının Uygulanması" adlı yine UNDP-GEF/SGP tarafından desteklenen yeni bir projeye başlamıştır. Proje 2007 yılının ilk yarısında tamamlanmıştır. Bu proje ile Çıralı ve yan koylarına yumurtalarını bırakan deniz kaplumbağalarının korunması için izleme ve koruma çalışmaları yürütülmüş, halka yönelik bilgilendirici malzemeler hazırlanmıştır. Ayrıca Çıralı'da eko- turizm faaliyetleri için hazırlık ve eğitim çalışmaları başlamış, kitapçık

hazırlanmıştır. Ekolojik tarımın ıralı'da daha fazla gelişmesi için çalışmalar devam etmektedir.

* Bu yazıdaki bilgiler S.S. Ulupınar Çevre Koruma, Geliştirme ve İşletme Kooperatifi'nin broşür, eko- turizm kitapçığı ve internet sitesinden derlenmiştir.

Ayrıntılı bilgi için: www.ulupinarkoop.org